

Yapılan Alan Araştırması Seminerlerinin Sunulması ve Deęerlendirilmesi

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
HALKBİLİM BÖLÜMÜ**

HLK
Nov 3, '13, 5:39 PM
Added: Paragraph Break

HLK 220 Alan Araştırması Semineri

2014/2015 Bahar

**MANİLER VE MANİ YAKMA GELENEĞİ
ALAN ARAŞTIRMA RAPORU**

Ankara, Mayıs, 2015

MANİLER VE MANİ YAKMA (SÖYLEME) GELENEĞİ

Çalışmanın Konusu:

Bartın yöresinde mani söyleme geleneği özellikle bayramlarda ve düğünlerde yaygındır. Kızlar erkeklere erkekler de kızlara mani atarak karşılıklı atışmışlardır. Bu manileşmeler çoğu zaman ezgili olur. Yörede sıkça atılan ve uzun yıllar söylenen maniler zaman içinde ilk kez kimin tarafından kimin tarafından ve kime söylendiği bile unutulmuş anonimleşen türküler olarak karşımıza çıkar ve dilden dile dolaşır. Her ne kadar günümüzde çok aktif olarak varlığını devam ettirmese de mani söyleme geleneği kuşaktan kuşağa aktararak devam etmiştir. Bartın yöresindeki türkülerin çoğu manilerden oluşmuş türkülerdir. Mani-Türkü iç içedir. Özellikle genç kız ve erkekler arasında görülen mani yakma geleneği, bu gençlerin tanışmasına vesile olur ve sonucunda evlilikler yaşanır. Bu sebeple söylenen neşeli manilerde süslü mendiller sallanır.

Manilerin kendilerine özgü bir ezgileri vardır ama maniler söylenirken her zaman ezgiyle söylenmeye özen gösterilmez. Maniler içten gelen duyguların doğrudan söylendiği türdür. Mani söyleyenler genellikle, acıyı, sevgiyi tatmış, yüreği buruk kişilerdir. Maniler, helesacılar hariç genellikle çalgısız söylenir. Eğlence amacıyla kızlar arasında mani yarışmaları yapılmıştır. Bu yarışmalardan galip gelene ufak hediyeler verilmiştir. Genç kızlar çeşme başı gibi yerlerde toplandıklarında da kendi aralarında maniler söyleyip eğlenmişlerdir.

Maniler dinlenerek büyüklerden, yaşlılardan gelenek aktarımı yoluyla öğrenilir. Mani her türlü neşeli ve kederli olay üzerine toplanıldığında söylenir. Genellikle özel bir mani söyleme toplantısı yapılmaz. Manilerin söylendiği belirli bir zaman yoktur. Her zaman söylenebilir. Yöre insanı günümüzde saz ve bağlama eşliğinde yapılan aşık atışmalarının, mani yakma geleneğinin devamı olduğunu belirtmiştir.

Maniler yöre insanının günlük hayattaki eğlencesi haline gelmiş ve duygularını, düşüncelerini ifade etmenin yükümlülüğünü üstlenmiştir. Yöreden yöreye farklılık göstermekle birlikte hayata bakışın ve yaşananların temsilidir. Manilerin konusu genellikle sevgi, aşk, özlemdir.

Kadınların erkeklere, erkeklerin de kadınlara duygularını ifade etmek için sokaktan geçerken, yanlarında aile büyükleri varken bu maniler söylenmiştir. Manileri mektup şeklinde yazarak birbirlerine göndermeleri de bu adetlerden biridir.

Çalışmanın Amacı:

Manilerin kültürel hayatımızda yerinin saptanmasıyla tarihsel gelişiminin incelenmesidir. Geçmişte manilerin günlük hayatta kapladığı yer ile günümüzdeki yerinin karşılaştırılmasıdır.

Mâni söyleme geleneği, yüzyılların deneyiminden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Bu gelenek, nesilden nesle aktarılırken aynı kalmamakta ve sürekli bir değişim hâlinde bulunmaktadır. Kùltürlerin ve geleneklerin zamanla değişmesinde, özellikle toplumsal olayların büyük bir etkisi olmakta ve bunların başında ise göçler yer almaktadır. Ekonominin tarıma dayanması, miras bölünmesi nedeniyle kişi başına düşen işlenecek toprağın zamanla azalması, hızla gelişen teknolojiye ayak uydurabilecek maddî imkânların olmaması köyden kente göçün temel sebepleri olmuştur.

Göçle birlikte, çeşitli kültürel değerlerimiz teknolojiden olumsuz etkilenmiş, aynı şekilde sözlü geleneklerimizden biri olan mâni söyleme geleneği de olumsuz yönde etkilenmiştir.

Eskiden, mâni söylenmesine zemin hazırlayan; ot biçmesi, hasat, çapa yapması, sarımsak dikmesi, sökmesi ve temizlemesi, pancar sökümü gibi yıllarca birlik ve dayanışma içerisinde imece usulü yapılan işlerin çoğu bireysel olarak ve makine ile yapılır hâle gelmiştir.

Yöntem:

Yüz yüze görüşme ve kaynak taraması yapılmış.

Alanda geçirilen süre boyunca yöre insanıyla görüşülerek bilgi toplanmıştır. Yaşlı yöre insanının hatıralarına başvurulmuştur. Mani söyleme geleneğinin eskilerde kalması sebebiyle bu hatıralar önemli bir yer tutmaktadır. Bu kişilerin eski dönemlerde şahit oldukları, yaşadıkları tecrübelerden faydalanılmış, birinci ağızdan bilgi edinilmiştir. Toplanan bu bilgilerden sonra, konu ile ilgili var olan kaynaklar taranmış ve bu kaynaklardan da edinilen bilgiler harmanlanmıştır. Bu kaynaklara Bartın İl Halk Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır.

Derlenen manilerin bir kısmına yöre insanının bildiklerinden, bir kısmına ise kaynaklardan ulaşılmıştır.

Çalışmanın Kavramsal Çerçevesi:

Manilerle ilgili olarak var olan bir kavram da helesa ve helesacılıktır. Çok eskilerde kalmakla birlikte, ramazanda iftardan sonra çocuklar para toplamak amacıyla çalgılarıyla birlikte karşılıklı mani söylemişlerdir. Manilerin sonunda da ' helesa helesa' diye bağırılmışlardır. Helesaya çıkmak tabiri buradan gelmektedir.

Manilerin söylendiği ortamlar şunlardır:

1- Şenlikler (asker uğurlama, bahar toplantıları, sünnet, hıdrellez, nevruz vb.)

2- Evlenme törenleri (kız görme ve isteme, nişan, erkek kınası, gelin hamamı, düğün töreni, gelin övme, gelin uğurlama, gelin alma, gerdek, gelin paçası vb.)

3- Yağmur yağdırma törenleri

4- Bolluk bereket törenleri

5- Köy seyirlik oyunları

Bartın yöresine ait mani örnekleri:

Ay doğar Marmara'dan,

Yarım gider karadan.

Dua etsem verir mi?

Seni bana yaradan.

Garipler ocağında,

Dumanlar tütmesin mi?

Nasip kısmet olup da,

Yar beni sevmesin mi?

Ayva yaprağın dökmez.

Muhabbet candan gitmez.

İlk gözüm seni gördü,

Başkasına hayır etmez.

Gırandan yol aşmaz mı?

Sandallar dolaşmaz mı?

Sil gözünün yaşını

Sağ olan kavuşmaz mı?

Hasretinle yanarak,
Ben sevdaya uğradım.
İçimi çeke çeke,
Kaç geceler ağladım.

Gül cemalin göreyim.
Mis kolonya süreyim.
Bütün arzum, niyetim,
Size gelin gideyim.

Ne bakarsın delikten
Boyun gördüm erikten.
Ben kendimi saklamam
Senin gibi yığitten.

İçtiği zehir tütün,
Çektiğin acı bütün.
Yar seni saramazsam,
Dünya yansın büsbütün.

Şu dağın ovasından,
Su içtim kovasından.
Elim başım ermiyor,
O yârin sevdasından.

Eşikten atlamadım,
Yorganı toplamadım,
Adı güzel yârimden,
Bir mektup alamadım.

Dam başına ip gerdim,
İpekli mendil serdim.
Adı güzel yârimi,
Candan yürekten sevdim.

Pınarlar akar çoşar,
Taşlara çarpa çarpa.
Yarime mektup yazdım,
Babamdan korka korka.

Suda balık yan gider,
Kah eğlenir kah gider.
Yarini almayanın,
Ömrü ah vah'la geçer.

Asmaya gider iken,
Ayağıma battı diken.
Nasıl işmar edeyim,
Annen yanında iken.

Orak biçtim az kaldı.
Tel kırıldı saz kaldı.
Merak etme sevdiğim,
Kavuşmaya az kaldı.

Gidene bak gidene,
Boyuna benzer fidana.
Fidanda bir gül bitmiş,
Koklatmazlar adama.

Üzüm aldım asmadan,
Şalvar kestim basmadan,
Gel sarılıp yatalım,
Kumandanlar basmadan.

Al çekmece açamam.
Gülden gömlek biçemem.
Sen benden geçtin emme,
Ben senden geçemem.

Alan Deneyimi:

Literatür taraması için yaklaşık 2 gün, alanda geçirilip yüz yüze görüşme ve yöreye özel kütüphanelerde kaynak taraması için 1 hafta, son olarak edinilen bilgilerin derlenmesi ve metne dökülmesi için 2 gün, toplamda 2 haftaya yakın bir süre içerisinde bu çalışma hazırlanmıştır.

Mani yakma geleneğinin çok eskilerde kalması sebebiyle kaynak kişilerle görüşürken rahat rahat bilgi alınamamıştır. Bu görüşmeler esnasında alınan ortak cevap ‘biz fazla bilmeyiz’ şeklinde olmuştur. Kısa kısa cevapların gelmesi bu çalışmayı güçleştirse de köy insanının sıcak kanlılığı sayesinde yardımcı olma çabaları bu çalışmanın hazırlanmasında etkili olmuştur.

Sonuç/ Değerlendirme:

Mani söyleme geleneği, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Maniler, yöre insanının düşünce yapısını, beğenisini, sevdalarını, özlemlerini, dertlerini, ortak duygu ve davranışların yansıtılmasını, yörenin kültürüne ait gelenek ve göreneklerin izlerinin sergilendiğini görüyoruz. Maniler benzer ortamlarda söylenmiş ve benzer konular işlenmiştir. İnsanlar hayatlarını renklendirmek ve içlerindeki duyguları dışarıya vurmak için mani söylemişlerdir. Mani söyleme geleneğinin oluşmasında, şekillenmesinde geçmişten günümüze kalan tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Gün geçtikçe kaybolmakta olan mani söyleme geleneği halkın belleğinden silinmeden bir kültür varlığı olarak gelecek kuşaklara aktarılmalıdır.

Kaynakça

- 1) Bartın Halk Kültürü 1, 2, ve 3. Cilt – Selahattin Çilsüleymanoğlu
- 2) Bartın ve Kökleri – Erkan Aşçıoğlu
- 3) İktisadi ve Sosyal Yönleriyle Bartın – Erkan Aşçıoğlu
- 4) Türk Halk Kültüründe Mani Söyleme Geleneği, Manilerin İletişim Boyutu ve İşlevselliği – Prof. Dr. Erman Artun
- 5) Anonim Olmayan Maniler: Dini Tasavvufi Türk Halk Edebiyatı Örnekleri – Yrd. Doç. Dr. Fatih İyiyol
- 6) Türkiye’de ve Kıbrıs’ta Mani Söyleme Geleneğine Karşılaştırmalı Bir Bakış – Prof. Dr. Erman Artun
- 7) Sözel ve Müzikal Varyantlaşma: Manilerin Türkü İçindeki Dönüşümleri – Yrd. Doç. Dr. Armağan Coşkun Elçi